

Nigdi traga canjku, metli.
V pavočinju cajti stoje.
Kak zvezdarka škedenj svetli.
Gdi detinjstvo zaspalo je.

2016.

škedenj - štagalj; *rojta* - kita, svileni ukras; *barber* - brijač; *zvezdarka* - „zvijezda“ od ljepenke, nosi se na Tri kralja; *samobitje* - samobitnost, opstojnost

(Izbor iz zbirke “Ftič kesnokrič” – Naklada Tonimir, Varaždinske Toplice, te zbirke “Turenj” iz zajedničke kaj & ča knjige s Ljerkom Car Matutinović “Kanat & kesnokrič”- Kajakvsko spravišće, Zagreb, 2016.)

NAGRADA KATARINA PATAČIĆ BOŽICI JELUŠIĆ

ZA NAJBOLJU KAJKAVSKU KNJIGU OBJAVLJENU 2016. GODINE

Obrazloženje Stručnog povjerenstva:

Na već 17. po redu javni natječaj, koji zajednički svake godine raspisuju Varaždinsko književno društvo i Ogranak Matice hrvatske u Varaždinu, za dodjelu književne nagrade koja nosi ime “Katarina Patačić” – po nekadašnjoj znamenitoj varaždinskoj kontesi i poetesi – ovaj put je Stručnom povjerenstvu bilo relativno lako donijeti jednoglasnu odluku o dobitniku ove sada već prestižne nagrade. I to ne samo zato što se u ovogodišnjoj konkurenciji našlo svega pet naslova odnosno samostalnih kajkavskih knjiga (premda ih je tiskom bilo objavljeno više) nego poglavito zato što se jedna od tih knjiga, u ovom slučaju pjesnička zbirka, nametnula Stručnom povjerenstvu – kako svojim iznimno visokim književnoumjetničkim standardima i vrijednostima, tako i vrlo prepoznatljivim autorskim pjesničkim rukopisom. Stoga je Stručno povjerenstvo (u sastavu: Ernest Fišer, predsjednik, te Ivanka Kunić i Ružica Marušić-Vasilić, članice) i donijelo jednoglasnu odluku – da se najboljom kajkavskom knjigom tiskanom u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2016. godine proglasi stihozbirka znakovitog naslova *Ftič kesnokrič* autorice Božice Jelušić iz Đurđevca, koju je tiskala Nakladnička kuća *Tonimir* iz Varaždinskih Toplica, s urednikom Stjepanom Juranićem.

***

Suvremena hrvatska književnica Božica Jelušić (rođena 16. prosinca 1951. godine u Pitomači) objavila je do sada samostalno već 53 naslova, među kojima i četiri zapažene kajkavske stihozbirke: *Meštri, meštrije* (1985.), *Jezuši* (1993.), *Noćna steza* (1997.) i *Štorga* (1997.). Sve su ove zbirke naišle na znatnu pozornost naše stručne i čitateljske javnosti, što će njena najnovija kajkavska pjesnička knjiga *Ftič kesnokrič* zasigurno još više učvrstiti. Naime, prema mišljenju Stručnog

povjerenstva, ova višestruko nagrađivana hrvatska pjesnikinja (i za svoje kajkavske pjesme, kao i za one pisane na hrvatskom štokavskom standardu) upravo je njena nova kajkavska stihozbirka *Ftič kesnokrič* – sa točno 60 uvrštenih pjesama, podijeljenih u dva oveća ciklusa, pod naslovima *Žitek*, *privitek* i *Larfe* – nedvojbeno stvrstava ne samo u sam vrh najistaknutijih imena tzv. podravskog pjesničkog kruga (od Frana Galovića do danas) nego i među **korifeje hrvatskoga kajkavskog lirskog moderniteta 20. stoljeća**, a na početku ovog našeg 21. stoljeća i **u antologijske autore hrvatske postmodernističke kajkavske poezije**.

Što to posebno karakterizira i odlikuje recentno kajkavsko pjesništvo Božice Jelušić? U tom se stručnom određenju možemo posve suglasiti s recenzenticom zbirke *Ftič kesnokrič*, književnom kritičarkom Emilijom Kovač, koja ističe: “Svoju vještinu pjesmotvorenja autorica je stavila u funkciju afirmacije (kajkavskoga) jezika. Njena je pjesma građena na svijesti o slojevitosti kajkavštine osobito na ekspresivnosti njene fonostrukture, no glas se nikada ne osamostaljuje, riječ se ne raspada. Pjesma je uvijek poruka i na svojoj osnovnoj, semantičkoj razini, razgovjetna i tematična. Rezultat takvih poimanja je njena angažirana poezija s jasnom temom (socijalna problematika, ekologija, pejzažnost, verifikacija kulturoloških činjenica) i, nadalje, osobni stav. Interesom pak za povijesne kontinuitete, preispitivanjem dijakronijskih tijekova, autorica apostrofira situiranost čovjeka svog vremena u kontekst širih prostornih i vremenskih meandara”.

Drugi recenzent zbirke *Ftič kesnokrič*, ugledni hrvatski književnik Božidar Prosenjak, u novim kajkavskim pjesmama Božice Jelušić uočava sljedeće književnoumjetničke vrednote: “Razvidno je da pred nama stoji autorica kojoj je ‘posvećenost riječi’ životni i stvaralački motto, a koja pjesničkom poslu pristupa s punom odgovornošću. Ne zadovoljava se širenjem matrice i repeticijom motiva na sentimentalno-ugodajnoj osnovi, već traži dublje, dalje, preciznije, stvarajući osobni, prepoznatljiv pjesnički kôd. Njena poezija traži i nalazi teške zadatke: odgovoriti na pitanja egzistencijalne ugroženosti, osame, otpora rasulu, zaboravu i ništavilu. Također, u sferi intime ona želi postići produhovljenost, nadahnutost i uzvišenost... Neprestance se navraća i obraća ‘boljem čovjeku’, koji snagom uma, osobnim zanimanjem i energijom želi mijenjati vlastitu zbilju i svakodnevicu”.

Na osnovi iznesenih motivsko-tematskih i jezično-stilskih odlika i značajki pjesničkih tekstova Božice Jelušić predočenih u stihozbirci *Ftič kesnokrič*, dakle, Stručno povjerenstvo je odlučilo da upravo ta kajkavska knjiga pjesama zaslužuje i uglednu književnu nagradu “Katarina Patačić” za 2016. godinu.

U Varaždinu, 26. listopada 2017.

Za Stručno povjerenstvo:

Ernest Fišer, predsjednik

ESTETIKA KOJA NE PODILAZI NIKOMU!

Lada Žigo Španić, Zagreb

Uz pet knjiga izabranih djela Božice Jelušić: *Ftič Kesnokrič, Zelena zemlja, Sabrana bjelina, Perom i kistom, Sjeverna strana i drugi puti* (Tonimir, Varaždinske Toplice, 2016.)

Milan Kundera jednom je rekao da su mnogi pisci pametniji negoli njihove knjige. Mislio je pritom na samodopadne egomane, bukače, nasrtljivce, oholice, one koji još uvijek misle da su mediji polazna pista za uspjeh. Drugim riječima, mislio je na one koji su pobrkali brzu slavu i dugotrajan ugled. Knjiga, misli Kundera, mora govoriti više negoli njezin pisac, kojemu je najbolje za života ostati *uglednim autsajderom*, što bi značilo: valja se provlačiti kroz vrijeme, a zanemariti prostor u kojem reklame, buke, izazovi često stvaraju pogrešnu sliku stvari. Pa i Rilke jednom reče: *Slava je stvar velikoga nesporazuma!*

Baš tako na književnost gleda i ugledna spisateljica Božica Jelušić, koja je nedavno objavila pet knjiga svojih izabranih djela, poezije i proze (Tonimir, Varaždinske Toplice, 2016.) i tako proslavila 45 godina umjetničkoga rada. Time je zaokružila svoj književni svijet, istaknula svoje veliko stablo života što se, zbog njezina talenta, još uvijek grana. Riječ je o knjigama izabrane poezije na štokavskom (*Sabrana bjelina, Zelena zemlja*), knjizi pjesama na kajkavskom (*Ftič kesnokrič*), knjizi putopisa (*Sjeverna strana i drugi puti*) te o knjizi eseja (*Perom i kistom*).

Valja naglasiti da je prije nekoliko godina izišla knjiga *Život kao knjiga*, zapravo intervju što ga je Mladen Pavković vodio s Božicom Jelušić, a u toj knjizi Božica izriče sve dimenzije svoga svjetonazora, ne libeći se otvorene kritike našega društva i politike, današnje globalne „civilizacije smeća“, u kojoj vlada „đavolsko trojstvo“, *represija, depresija, koncesija*.

Osnovno je pitanje u spomenutoj knjizi kako ostati individuum u toj civilizaciji rasprodaje svega, nezaposlenosti, novoga kolonijalizma, površnih zabava, žutoga tiska, kako u tom stanju potpunoga rasula svega, bezdomlja, zavapiti onu Dantonovu; *Istinu, gorku istinu!* I živjeti onkraj svih prolaznih iluzija. Iako je, naglasit će autorica, trošenje duše fenomen današnjega vremena (svatko bi tu nedefiniranu dušu preoblikovao, “napunio” politikom, mitovima, trendovima), iako današnji svijet poput tornada prodire u ljudsku intimu (o čemu govori autorčina kajkavska knjiga *Meštri, meštrije*), iako danas nedostaje *integritas*, najvažniji dio ličnosti, Božica Jelušić i dalje vjeruje u tajanstvenu raznolikost svijeta, u iskre mikrokozmosa koje se nikada ne gase u ovoj tmini, pa zvali te iskre zavičaj, prijateljstvo, ljubav ili poezija.

Božica Jelušić javila se u književnosti 1973. godine zbirkom *Riječ kao lijepo stablo*, za koju je dobila tada prestižnu nagradu Sedam sekretara SKOJ-a. Objavila je pedesetak knjiga poezije i proze, u gotovo svim literarnim žanrovima – pjesme, putopise, eseje, pripovijetke, kritike, monografije. Dobitnica je brojnih nagrada – Maslinovog vijenca, Pasijske baštine, Nagrade *Fran Galović*, Nagrade *Zvonimir Golob*, a ovjenčana je s tridesetak nagrada na zelinskom recitalu, najrelevantnijem recitalu kajkavske poezije u Hrvatskoj. Prevoditeljica je, slikarica, zastupljena je u školskoj lektiri. Tomislav Ladan ju je nazvao *veziljom*, a Tenžera je s uvažavanjem govorio o njezinoj *sentimentalnoj botanici*.

Božica Jelušić uvijek je uzdizala oazu stvaralačke samoće koja, kako kaže, *bistri misli, potiče na samoanalizu*, a ironizirala svaku popularnost za života, jer talent traje kroz prostor i vrijeme i dospijeva, poput iracionalne sile, u sve čudne zakutke svijeta. O tome govori i njezina lirika, koja je uvijek duhovna, okrenuta misteriju života što se uvijek prepleće s mistikom prirode, i koja nikada nije podlijegala nikakvim trendovima, jer iskrena duša po sebi nije pomodna. Kao uzor će navesti američku pjesnikinju Emily Dickinson, koja je pisala zatvorena u interijeru, daleko od ljudi, preispitujući začahurene tajne postojanja, otkrivajući kroz svoj nevidljivi svijet u sve vidljivo, razvijajući svoju sposobnost *vtloženja kroz sfere*. Čitav opus Božice Jelušić jest dohvaćanje tišina i visina u ovome našem ludom, mucavom vremenu, pa će kao primjer ljepote samotnjaštva navesti stihove Brodskog: *Ja sjedim u vrtu svome, lampa žmirka, / nema drage ni posluge ni znanaca./ Mjesto slabih ovoga svijeta i silnika, /samo usklađena pjesma zrikavaca.*

Duša, poezija i jezik - jedina moguća sloboda

Pa iako živimo u bezdušnom svijetu, valja, veli Jelušić, uskliknuti kao Pindar: *Dušo moja, ne zanosi se nemogućim, nego istraži polje mogućega.*

Duša je, zanosno piše autorica u *Životu kao knjizi*, vječni entitet, štiti od svega, raste u tišini i samoći, tješi nas od rasutosti i u nama vazda teži za skladom, nježnosti, mirom, estetikom. *Duša*, ta najčešća riječ u opusu Božice Jelušić, jest poseban instrument u nama kojim se dohvaćaju vibracije i signali iz svih kutaka i zakutaka neizrečenoga svijeta. Duša se u njezinoj poeziji ne komada, ne rasipa se po medijima, ne prostači po asfaltu, ne dodvorava se jeftinim hitovima – njezina je poezija uvijek poezija sklada, ma kako ovaj svijet neskladan bio.

Kao ni duša, ni poezija ne da objasniti, to je ono što stoji iza riječi, *njihova svilena podstava, ručno ušivena sitnim bodom i najoštrijom iglom*.

I dalje će reći Božica Jelušić: *Poezija nije trud, nastojanje, to je razina instinkta, intuicije, nekog hiperrazvijenog osjećaja*. Svoju poeziju opisuje kao čitljivu, životnu, želi izbjeći zamkama banalnosti, jeftinim rimama... eksperimentira, proučava klasične obrasce, trudi se oko soneta. Piše, kaže, kad je priroda u svojim mijenama podsjeti na ljudski život i trajanje.

Božica Jelušić majstorica je vezanih formi (pjesma, veli, mora biti mala majstorija), a sonete je pisala prije no što su ušli u modu s Paljetkom, Mrkonjićem, Vesnom Parun... Nije se također mogla oteti ni međimurskom molu, melankoliji, baladama, pa je pisala i po uzoru na neke narodne tradicijske napjeve, daleko prije svih današnjih etno trendova.

Jeziku Božica Jelušić daje uzvišeno mjesto – jezik je jedina domovina, jer riječi, kako objašnjava, čuvaš, braniš od tuđica, oslobađaš ih, dižeš im ponos. Riječi su moćne, magične, prodiru u nas, obuzimaju nas, oblikujemo ih i preoblikujemo, pa se ni poezija ne može pisati po narudžbi. Piše se *kad dobri a ne mračni duhovi nad nama imaju vlast*, kako reče Milosz. O svemu tome govori Božica u knjizi *Život kao knjiga*, a sve to dokazuje svojim pisanjem, osobito lirikom koju bismo u cijelosti mogli imenovati *Arielirikom*, kako se naziva jedna od njezinih zbirki.

Ariel, taj vodeni ili zračni, anđeoski duh, što leluja iznad ovoga svijeta, daruje pjesnika osjećajem za misterij ljepote, nadasve prirode koja je vječna čarolija, nadređena zbilji, dok daroviti pjesnik tu čaroliju gleda, osluškuje i prenosi je u orkestar riječi. Priroda samu sebe slika, ozvučuje, rimuje, pa je odatle lirika Božice Jelušić vazda prepletanje riječi, slika i glazbe. To je i pjesnički altruizam (a ne egocentrizam), jer pjesnikinja dijeli svoj zanos s univerzalnom ljepotom svijeta. Svoje pjesme Božica nipošto ne daje na medijsku rasprodaju, nego ih nježno prinosi oltaru poezije – poezija je za nju božanska iskra, nagovor Ariela koji je sletio na njezin duh. No, poezija nije samo zanos, nego i sklad, oblikovanje svih čula u lijepu formu, kako reče i Matoš: *Prije svega mora biti lijepo!*

Božica Jelušić nikada se nije odrekla profinjene esetetike koja je temelj umjetnosti – njome se izražavaju sve nijanse duha, za razliku od današnjih „stvarno-

snih“ trendova, koji jezik poezije ogoljavaju do kraja, kako bi je stopili s banalnom zbiljom. Poezija (umjetnost) uzvišena je kreacija, u njoj duh dobiva svu hranu koju mu zbilja oduzima.

I u knjigama izabranih štokavskih pjesama (*Sabrana bjelina*, *Zelena zemlja*) osjećamo tu poetiku pisanja, to lijeporječje (kako Božica često kaže), odnosno estetiku stiha kao oštri kontrast svakoj trivijalizaciji umjetnosti. Pjesma se kod Božice Jelušić javlja kao jedinstvo fluidnoga sadržaja i profinjene forme, slobode i sklada – pjesma se piše iz dubine duše, a oblikuje se kao čipka što povezuje krhke niti u jedinstvenu cjelinu. Pjesma je herbarij misli, zvukova i opipa, odnosno, estetska majstorija na oltaru umjetnosti. Kao što život preslaguje stvari, tako i riječi moraju motati i premotati život. Ali prevladava težnja prema harmoniji, mirnom savezu pjesnika i pjesme.

Mnoge su pjesme i u ovim zbirkama izabranih pjesama svetkovina prirode koja je oaza duha, pa u stalnoj strci za nekim ciljem valja nam i zastati, slušati „kronike ptičjih nota“ (kako je naslov jedne pjesme u zbirci *Sabrana bjelina*), valja nam slušati govor šume, slikati samoću. Tako su mnogi stihovi o prirodi meditacija u slikama, ali te slike nisu statične kao „mrtva priroda“, nego žive, dinamične, jer sve je u prirodi puno nevidljivih smjerokaza za putovanje duše. Tako će u pjesmi *Kutija s bojama (Zelena zemlja)* pjevati: *Kutiju s bojama kad otvoriš, / bogat si poput kralja! / Sve što poželiš, tada stvoriš: / zemlju od pijeska, vode, koralja, // granu na kojoj sjedi ptica, / pjegavo krilo divlje guske / i živo klupko od gujavica / koljuškine blistave ljuske. (...) Kako si moćan, ti koji hvataš / dugu u jednoj kapljici rose! / Brat ti je vjetar i orao zlataš: / kroz modar zrak te sa sobom nose.*

U pjesmi *Moj mali vrt* Božica Jelušić nazvat će sebe i svoj vrt tajnim dioničarima, a i ljudski život opjevat će kao stablo koje se mora negdje usaditi (dom, zavičaj) i širiti krošnjom kao i spoznaju života.

Svijet u poeziji Božice Jelušić ima duhovnu auru, postojanje je čarolija u kojoj se sjedinjuju priroda, čovjek i svijet, pa su česte pjesme s kozmopolitskim uzletom. Tako pjesma *Krilato dijete u snu (Zelena zemlja)* započinje: *Za oblacima! Za oblacima! Leti, / malena dušo, ptico, koja ne poznaješ kavez! / Visinski svilovez laki na nebu isprepleti: / Sa svakom zvijezdom sklopi pobratimstvo i savez.*

A u pjesmi *Ako bih bila to što jesam (Zelena zemlja)* pjeva: *Ako bih bila glatki oblutak, / gnijezdo pod strehom, dom krhke laste: / tko bi naslutio onaj trenutak / kad kliktav svemir u meni raste?*

U mistici samoće doživljava se esencija vječnih stvari – duh tada postaje svevrijeme, pa po njemu možemo slobodno prebirati, kao po liri. Ponekad je svijet idiličan, ponekad sjetan, ponekad šaren, ponekad maglovit, no njegove transfor-

macije i duhu daju mnoštvo nijansi. Na kraju pjesme *Kiša na sjeveru (Sabrana bjelina)* pjesnikinja slavi raskoš sveznačne tišine: *Kušam samoću, tu mirisnu dinju. / Bijeli se čipka na obrubu neba. / Brod vuče pogled u sivu daljinu. / Za koji život roditi se treba?*

Lelujave, smirujuće, ali opet pune povjetaraca, grgolja, trzaja, pjesme Božice Jelušić spajaju spokoj i zvučnost, pa bismo ih mogli nazvati pjesmama “glasne tišine”. Osjeća se tu i stoička slika svijeta – primirje s datim, stvorenim, postojećim, osjeća se ono veliko stablo kao metafora ljudskog opstanka – čovjek širi svoje krošnje, trpi kidanje grana, cvatove i sušenja, ali vazda ostaje ukorijenjen, natopljen vodom u zemlji koja ga hrani i u kojoj raste.

Zvonimir Mrkonjić hvalio je autoričin smisao za “male forme”, osobitu ekonomiju izražavanja, čiste i kratke rečenice koje, unatoč spretnim igrama riječi, stvaraju učinak “lakog stiha”.

Putopisna duhovna odiseja

Iako njezin sanjarski duh nema granica, iako nije nigdje trajno nastanjen, Božica Jelušić održava u životu koncept zavičajnosti, jer je svjesna da svijet ne počinje od nas, kako nas uče mnogi magovi brzopotezne slave – dobre stvari valja oteti zaboravu i ostavljati ih u naslijeđe drugima. Tako i u knjizi izabranih putopisa u ovom petoknjižju *Sjeverna strana i drugi puti* jedan putopis posvećuje svojoj omiljenoj panonskoj rapsodiji, daje nam romantične, iznimno literarne opise Podravine, njezina *lokalnog kolorita*, kako je govorio Hegedušić još tridesetih godina prošloga stoljeća. Tu rapsodiju lijepo opisuje i u knjizi *Život kao knjiga* – dočarava djetinjte šetnje livadama, potocima, voćnjacima, promatra kada će nebo posivjeti od sumraka i pokazati obrube mjeseca kako bi krenula kući. Za razliku od današnjeg djetinjstva, kada se dijete zatvara u sobičak i virtualni svijet, ondašnje je, naglasit će Božica, bilo iznimno inspirativno – djeca su istraživala, osmišljavala, igrala su se ‘*kauboja i indijanaca*’, skrivala se po štagljevima i koševima za kukuruz, u deblima trulih vrba... A priroda im se otvarala kao knjiga iz koje se učilo o bojama, zvukovima, životinjama, o starom i novom kroz priče baka i djedova – sjećanja na takvo djetinjstvo su poput uljuljivanja u neki dugo-vječni poetski zimski brlog, u kojem se uvijek budi zaspalo dijete.

U knjizi izabranih putopisa *Sjeverna strana i drugi puti*, u putopisu *Podravina, album slučajnih sličica*, daruje rijeci Dravi, uz koju su se nakupile bogate uspomene, svoju poetsku odu, pa zapisuje: *Kolika su doživljajno bogata i kneževski raskošna djetinjstva stasala ovdje, s uspomnama na ljetna kupanja i prženja po šljunčanim plažama, na ribolove i lunjanja po vrbacima, vožnju čamcem, prvu*

mjesečinu na vodi, po kojoj tiho klize okrajci Selenina plašta... Mašta se razgorijeva u takvim slikama, srce tuče od velike čežnje, i ispod spuštenih kapaka, jedan se žerjav (ždral) diže i kreće kroz maglen prevjes prema neizvjesnom jugu...

Dalje slijedi put mistične rijeke Drave, koji otkriva album slika Gotalova, Drenovice, Brodića, Kalinovca, Podravske Sesveta... a Božica Jelušić hoda za rijekom i dešifrira njezine nijeme poruke. To su živopisne, literarne razglednice mjesta, pune stvari i doživljaja, pune pijetlova s duginim odsjajima, konjogojaca, kartaša, pralja, povrtlarica, orijaških hrastova, ribičkih oaza, hiža, voćnjaka, jabuka, duda i oraha... Ali su ti putopisi puni i dubokih meditacija, koje autorica plete od sjećanja i nostalgije i koje su nježni pokrov cijelom njezinom putovanju očima i dušom. Božica Jelušić razlistava stranice albuma, daje nam ga pred oči i uši, pa gledamo kako se nekada kuhao čaj od tankih grančica višnje, vidimo svinjce i kokošinjce iz kojih se jelo tek nedjeljom ili blagdanima, mirišimo zelje, grah i krumpir kao jedine poslastice, uživljavamo se u „kiselkasto-vonjujuće“ domove, gdje su se spremali žganci, kiselilo mlijeko, jela prežgana juha na kojoj su odrastale poslijeratne generacije. Sve je puno erosa, ali i thanatosa kada autorica piše o virusu melankolije, bolesti zaborava starih običaja, pa će podravske širine ponovno pripasti domorocima – *drskim korovima, pustahijskim koprivama, travama, pirikama, narodu gljiva i lišajeva. U trošnosti i rasulu, dogodit će se čudni spojevi, lagani srh sablasnog u poetičnoj sceni: rascvala trešnja i rosno zelenilo, a između njih, na tanku prutu obješen kostur svrake, koji plaši otimače, čak i kad nikoga nema da prigrli starinu i očuva svojtu i svojinu...*

Valja istaknuti da je Božica Jelušić, kao dug svome djetinjstvu, učinila mnogo za priznavanje statusa grada Đurđevca, za proglašavanje Park šume Borik, za obranu Drave od hidroelektrane, za oživljavanje interesa za Galovića.

Uspomene su autoričin emotivni pogon i kada opisuje putovanje po Nizozemskoj, Italiji, u Warszawu, u Stambolu na Bosporu – sve vrvi od svakodnevnih detalja, ali i od povijesti koja se poput sjene nadvija nad prostore, u čijoj hladovini osjećamo vječni puls grada. Tako se u Padovi družu sveti i golubovi, ljudi i duhovi Donatella i Giotto, a i u Bolonji se družu sadašnjost i prošlost – u sjeni Neptunove fontane ili pod lukovima starih zgrada živi polusvijet, koji bi za zdjelu špageta i bocu vina dao tisuće knjiga po bibliotekama, sve inkunabule, gregorijanski kalendar i sva mirisna ruha. Tako će i u Veneciji, na trgu sv. Marka, pod tmurnim nebom i na raskrižju dosadnih gradskih golubova, oživjeti Venecija kao poprište sudbine Aschenbacha iz Mannove pripovijetke, kao rafinirano mjesto koje su voljeli Byron, Nietzsche, Rilke, u kojem je umro Wagner. Sadašnjost Venecije, opisuje Božica, vrvi od anđela od mesinga, šešira, rakova i školjki na tezgama pred gostionicama, od žaluzina, balkona, maurskih lukova, galebova,

mačaka, ali se iz sveg tog mnoštva uzdiže stara Venecija, davna prijestolnica „ribara, trgovaca i osvajača Sredozemlja“. Ponekad je dosadan svakodnevni pej-saž potreban da ponovno odsanjamo venecijansku „izrezbarenu, pomno ukraše-nu škrinju“ koja se punila rijekom „dukata i talira, solada i seksera“.

Putopisi Božice Jelušić obiluju, baš kao i njezina poezija, slikama, zvukovi-ma, mirisima, tom sinestezijom čula što rascvjetava svaki doživljaj. To je poezija putovanja, a znatiželjna duša glavno je pogonsko gorivo za unutarnje osvajanje prostora i vremena. Pisani dokumentarno, uzbudljivo, ali i iznimno nadahnuto, literarno, putopisi Božice Jelušić prava su riznica podataka, slika i dojmova, čime potvrđuje onu Matoševu da su pjesnici najbolji putnici. No valja naglasiti da se Božica Jelušić na svojim putovanjima nije suviše skrila u svoju duhovnu školjku, nego je zadržala svijest o čitatelju, te mu podastrla niz turistički atraktivnih slika, tako da i on čitajući proputuje. A rečenice su u putopisima izuzetne – živahne, skokovite, vedre, pune nabiranjaja detalja, ali i maglovito suptilne, nostalgичne prema davnim vremenima i običajima. Stoga njezini putopisi zrače posebnim magnetizmom – fotografski vjerni prizori uvlače nas u prostor, a profinjene meditacije potiču nas da se dugo zadržimo u njemu.

Posebnu pozornost zaslužuje knjiga izabranih eseja *Perom i kistom*, posveće-na mnogim našim književnicima i slikarima, pisana opet iznimno suptilno, jer zalazi u život i dušu autora, u njihovu skrovitu sudbinu. Također posebno mjesto ima i njezina zbirka izabranih kajkavskih pjesama *Ftič kesnokrič*, jer je Božica Jelušić ostavila izniman trag u našoj suvremenoj kajkavijani.

Premda svi tvrdimo da smo tronarječni, štokavski je odnio svo blago kaj-kavskoga i čakavskoga, tvrdi Božica Jelušić. One *svekajkavske sinteze*, o kojoj je govorio Joža Skok, onoga jezika što združuje Habelića, Pergošića, Frankopana, Krležu, Galovića, Domjanića jedva da ima. Ima ga u stihovima Zvonka Kovača, Ive Kalinskoga, Božice Pažur...

Kajkavski je Božici Jelušić najdublji jezik, bez premca po izražajnosti i ela-stičnosti, sposoban primiti svaku emociju i *oko nje oviti tkivo slogova*. Divi se Galoviću, njegovoj kajkavštini s dubokom empatijom prema zavičajju. Uspoređuje ga s Robertom Frostom, najpopularnijim američkim pjesnikom prošloga stoljeća.

Život izvan metropole

Božica Jelušić, koja uživa izvan metropole u svom zavičajju (iako je predavala u Americi i obišla gotovo čitav svijet), vjeruje jedino u svezremene i sveprostorne dubinske uvide u svijet, cijeni smisao za tajnovito, božansko, pa i ezoterično, divi se *prenapetim umovima* koji skreću u ludilo poput Paunda, Vidrića, klanja se

jakim ljudima i entuzijastima koji ne trebaju skloništa, nego sami na vjetrometini trpe oluje, sve šibe, da bi izmoredeni ostavili nešto iza sebe. Božica Jelušić je nepotkupljiv borac za ljepotu i iskrenost u vremenu zakrinkanih Mefista, borac za duh koji oslobađa biće, pa makar čovjek trebao biti, kako veli, i dvorska luda da bi izgovorio što misli, pa makar se morao čitav život skrivati iza britkoga sarkazma.

Petoknjižje Božice Jelušić pokazuje nam ne samo žanrovsku širinu autorice, ne samo jezičnu raznovrsnost (štokavski i kajkavski), nego i stilsku, filigransku ljepotu kakva je doista rijetka u suvremenoj književnosti. Iznimno lijepim metaforama i harmonijom stiha (rečenice), Božica Jelušić, krojačica sklada, uspijeva i najfluidniji duh odjenuti u finu estetsku halju, koju ona nikada ne skida s umjetničkog teksta. S tom haljom osjetljivi je duh zaštićen od otrova vanjskoga svijeta, a pjesme, putopisi i eseji ostaju nadasve estetika doživljaja, otklon od našega opustošenog svijeta. A tu je i novinarski nerv Božice Jelušić, jer koliko god njezin duh uzbuđuju sve unutarnje struje, ona boravi i u stvarnome svijetu, nastojeći čitatelju pružiti pregršt živih slika, otvoriti mu umorne vjeđe i okrenuti mu pogled prema čaroliji života.

Bilješka o autorici

BOŽICA JELUŠIĆ rođena je 16. prosinca 1951. godine u Pitomači (Podravina).

Studirala je hrvatski i engleski jezik. Bavila se novinarstvom, kulturnom animacijom, pedagoškim radom i raznorodnim poslovima u domeni kulture i društvenih djelatnosti.

Književnošću se bavi od srednjoškolskih dana, a članicom Društva književnika Hrvatske / Društva hrvatskih književnika postaje 1974. godine, nakon stihobirke RIJEČ KAO LIJEPO STABLO (Zrinski, Čakovec 1973.). Od tada do danas objavila je 53 knjige poezije i proze, gotovo u svim literarnim žanrovima: pjesme, putopise, eseje, pripovijetke, kolumne, književne i likovne kritike, monografije, poeziju i prozu za djecu. Također, ima oko 4000 jedinica u novinama, časopisima i elektroničkim medijima. Zapaženi

Božica Jelušić (izvor: Kult Portal)

su njeni naslovi - **štokavske pjesme:** *Riječ kao lijepo stablo* (1973.), *Kopernikovo poglavlje* (1983.), *Libela i druge pjesme* (2006.), *Arielirika* (2011.); **kajkavske pjesme:** *Jezuši* (1993.), *Noćna steza* (1997.), *Štorga* (2007.), *Ftič kesnokrič* (2016.), te **eseji:** *Herz desetka* (1985.) *Znak na zemlji* (1996.), *Od cintora do cybera* (2004.), *Perom i kistom* (2016.). Za roman prvijenac *Čišćenje globusa* nagrađena je prestižnom nagradom Matice hrvatske 2014. godine.

Objavila je niz likovnih monografija i monografskih studija o podravskim umjetnicima Ivanu Lackoviću Croati, Mirku Horvatu, Ivanu Tomerlinu, Nadi Švegović-Budaj, Ivanu Andrašiću i drugima. Knjiga razgovora *Život kao knjiga* (2014.) ostvarena je u suradnji s novinarom Mladenom Pavkovićem. U povodu životnih i radnih godišnjica (65. i 45.), u 2016., objavljuje PETOKNJIŽJE izabranih tekstova u izdanju Tonimira iz Varaždinskih Toplica: *Ftič kesnokrič* (pjesme), *Zelena zemlja* (izabrane pjesme), *Sabrana bjelina* (izabrane pjesme), *Perom i kistom* (izabrani eseji), *Sjeverna strana i drugi puti* (izabrani putopisi).

U ukupnom opusu dosljedno eksplicira i provodi ideju zavičajnosti te pledira za potrebom očuvanja kajkavskoga jezika i njegovih povijesnih i suvremenih vrijednosti.

Nositeljica je Fulbrightove stipendije na University of Washington, Seattle, i dobitnica književnih nagrada: *Maslinova vijenca*, *Pasijske baštine*, Nagrade *Fran Galović*, Nagrade *Zvonimir Golob* i dr. Zastupljena je u školskim čitankama i lektiri. Suradnica je hrvatskih i inozemnih književnih časopisa. Pjesme joj se nalaze u svim relevantnim antologijama hrvatske poezije u protekla tri desetljeća. Sudjeluje na stručnim skupovima, seminarima, kolokvijima, književnim susretima i festivalima poezije u zemlji i inozemstvu.

Zapažen je i njen prevodilački rad. U samostalnim cjelinama (ciklusima) prevela je pjesme W. B. Yeatsa, Roberta Frosta, Sylvije Plath, Luciana Blage, Ane Ahmatove i dr. Osobit interes pokazuje za slikarstvo (250 izložaba različitih autora), te ekologiju, kojoj je posvetila tridesetak godina aktivnog bavljenja kao predsjednica Ekološkog društva Đurđevac.

Suraduje s mnogim mladim autorima u svom zavičaju, upućujući ih u tajne poezije, fotografije, jezika i ljubavi za prirodu. Živi i radi u Đurđevcu i na plemićkom imanju Barnagor u Čepelovcu, jednom od rijetkih očuvanih imanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj.